

С Т А Н О В И Щ Е

върху дисертационен труд за придобиване на научната степен „доктор на науките“

Автор на дисертационния труд: проф. д-р Божидар Михайлов Ангелов

Тема на дисертационния труд: „Предучилищното образование – ретроспекция, състояние, тенденции, предизвикателства и промени“

Член на научното жури: доц. д-р Стефка Иванова Динчийска

Данни за автора и процедурата

Проф. д-р Божидар Михайлов Ангелов е авторитетно име в системата на академичната и педагогическата общност като учен, изследовател, преподавател, рецензент, редактор, администратор (ръководител на катедра, декан, член на Факултетския и Академическия съвети).

Професионалната му дейност е разнообразна: лекционна, контролна, консултативна, координираща, ръководна, административна. Публикационната активност на проф. Ангелов по тематика и жанр е многопосочна: авторство на книги, монографии, студии, статии, съавтор/съставител на учебници и учебни пособия. Активно е участието му в конференции, педагогически форуми, както и в проекти на международно, национално и университетско ниво и др.

Процедурата по подготовката и провеждането на официалната защита на дисертационния труд е спазена и отговаря на изискванията на ЗРАСРБ, Правилника за прилагането му и Правилника за развитие на академичния състав на Софийски университет за придобиване на научната степен „доктор“.

Съставът на научното жури за оценка и официална защита на дисертационния труд е определен със Заповед на Ректора на СУ „Св. Кл. Охридски“ - № РД 38-20/08.01.2019 г.

Обща визия на дисертационния труд

Съдържанието на представения за становище дисертационен труд е структурирано в три глави, заключение, основна и допълнителна литература. Като цяло посочените конструкти обхващат всички аспекти на изследвания

проблем: исторически, теоретични, концептуални, социално-педагогически, социално-психологически, научно-практически.

Информационният обем е разположен в рамките на 210 стр. текст, 147 литературни източници.

Дисертацията има полемичен характер, изградена е върху специфичен компаративен анализ на теориите на двама изтъкнати учени в областта на предучилищната педагогика - проф.д-р Е.Петрова и доц.д-р Д.Димитров.

За да осигури многопланово проникване и осмисляне на проблематиката Ангелов включва постановките и на други учени, както и собствен коректен анализ, чрез което се постига нестандартен полимерен диалог/дискусия с пренос от ретроспективното към съвременното, от националното към европейското.

Прави силно впечатление оригиналната конструкция на разработката, стиловата издържаност, точната и акцентирана реч и терминология, които са намерили отражение и в техническото оформление на дисертацията с различен шрифт и курсив.

Актуалност на проблематиката в дисертационния труд

С интелигентна острота в дисертацията са поставени проблеми, чиято актуалност в научно, научно-приложно и практико-приложно отношение е безспорна и многостепенна по няколко причини: първо, кризата в обществото, която неминуемо резонира в образованието; второ, деформациите във философско-методологическите и психолого-педагогическите постановки, които водят до съдържателни, методологически и дидактически ограничения; трето, недостатъците в образователната система, които „заразяват” практиката във всичките ѝ аспекти: социално-педагогически, социално-психологически, социално-икономически, социално-управленски; четвърто, липсата на ефективно сътрудничество между университетите и училищата/детските градини, което рефлектира в едностранна подготовка на бъдещите учители (теория без достатъчна практика); пето, отсъствието на професионален ентузиазъм, демотивацията на педагогическите кадри за качествено изпълнение на задълженията, свързани с неудовлетвореност, произтичаща от загубения обществен престиж на учителската професия, ниското заплащане, несигурност и др. В този

контекст необходимостта от нови опорни точки, нова конюнктура, съвременна визия, иновативни решения е повече от очевидна.

В търсенето на нови стратегически идеи и алтернативи проф. Ангелов е съсредоточил усилията си в паралелен анализ на различни концепции. Уточнени са координатите на пространствено-времевата зона, в която се разгръща комбинацията от взаимно допълващи се консенсусни мнения и контрастни диспозиции.

В качеството си на ръководни постановки авторът сполучливо е заложил на комплекс от няколко научни подходи: хронологичен, исторически, сравнителен, синергетичен. Изборът не е случаен, всеки от тях със специфичността си допринася за по-коректен анализ и възможност за извеждане на по-точни философско-методологически и психолого-педагогически обобщения.

Степен на познаване състоянието на проблема и творческа интерпретация на литературния материал

В увода на дисертационния труд се открояват два основни фокуса: обосновка на актуалността на работния проблем и концептуалния панел на изследването. Налични са основните компоненти, които определят специфичния профил на труда (цел, задачи), чиито формулировки покриват изследователското поле.

Относно коментираната тематика проф. Ангелов показва не само задълбочено познаване на историята и тенденциите в развитието на предучилищното образование, но и умения за критична интерпретация. С коректен прочит и тънък усет към психологическия анализ успява да съчетае класическото и съвременното, да направи препратки към предучилищното образование в други европейски системи. Освен собствените интерпретации обхванати са становищата на различни автори, които скулптират цялостния образ на предучилищното образование като състояние и предизвикателства. Независимо, че разглежданата тематика е сложна и трудна за проучване област, поради динамичната ѝ изменчивост и високата степен на субективизъм, Ангелов е проявил необходимата изследвателска амбиция и риск. Стремещът му за безпристрастност се изразява в осигуряване на стабилна теоретична абстракция на изследването, изградена върху концепти

за човешкото развитие, разработени от най-авторитетните имена в науката (Л.С.Виготски, Ж.Пиаже, Е.Ериксон, Л.Колбърг, М. Хофман).

В дисертацията могат да се проследят няколко основни сюжетни линии, които бележат нейните силни страни и приноси.

Исторически и теоретични аспекти на предучилищното образование

Като автентичен изследовател проф.Ангелов анализира историческите аспекти на предучилищното образование не просто като хронология, а като платформа, в която се коренят предпоставките за последващото методологическо и дидактическо движение на основните проблеми в дейностите в детската градина и позицията на учителя. Като се има предвид спецификата на предучилищната възраст предмет на анализ са най-уязвимите проблемни линии: самоценен период ли е предучилищното детство; аспекти на личностното развитие; многогодишно дискутираният проблем за готовността (модели, критерии, процедура) на децата за училище...

В сполучливо дефиниран масив от информация са разположени и други базисни проблеми, които авторът споделя: съотносимостта на националните ДООИ към европейските, подготовката на предучилищните педагози; връзката между познавателното и социалното развитие на детето; ролята на социокултурната среда; формирането на детето и детската група като субекти на дейността и на собствените си отношения като ключово личностно новообразование и групов феномен; връзката между възпитанието и обучението в предучилищна възраст, както и съотношението между въздействие и взаимодействие.

Корелацията между историческите и теоретичните аспекти доказва способността на Ангелов за осмисляне, обобщаване на многопосочните теории, концепти, идеи, възгледи и извеждане актуалността на най-значимите проблеми на предучилищното образование с убедителни идеи и конструктивни маркери/възможности за нов поглед и практически решения.

Играта като социо-културен и психолого-педагогически феномен

В дисертацията специален акцент е поставен върху един уникален за предучилищното детство феномен – играта.Разширяването на представата за

играта е сполучливо резлизирана по хоризонтал (закономерности в развитието ѝ като дейност, развитието на децата в нея и чрез нея) и по вертикал (връзка с културата, изкуството, езика).

Прави впечатление, че проф.Ангелов проявява непрекъснат стремеж за отразяване на разнопосочността в трактовките от позициите на различните изследователски ориентации – философски, теоретични, методологични.Този подход, на пръв поглед, е формално-логически, но различният поглед към понятието разширява перспективите за обхват на явлениято и обогатява и детайлизира представата за него, без да поставя граници, които биха затворили анализа като моноизмерен.

От среза на различните класически и съвременни педагогически концепции и възгледи проф.Ангелов достига до редица важни за теорията и практиката съждения: за взаимнообогатяващата катализа между играта и културата, за специфичното енергетизиране на играта от изкуството, за невъзможността играта да се отдели от динамиката на комуникационните процеси. Авторът не е пренебрегнал позитивите/негативите от наплива на дигитални продукти и услуги, чиито адресат е съвременното дете, което има достъп до редица електронни обучаващи системи, съобразени (не винаги) с възрастовите и психологическите му особености.Сполучливо, като движение и изменение в структурата на социалните връзки е представена веригата: общуване, мултимедия, език, обогатени с неминуемото присъствие на чуждоезиковата среда. Интегративните връзки между посочените феномени и масовокомуникационните процеси, както убедено подчертава авторът, резонират върху сферата на образованието във всичките му аспекти, педагогически измерения и функции.

Аспекти на педагогическата компетентност

Многостранният поглед към работната проблематика е провокирал у проф.Ангелов необходимостта да коментира и дефинира често използвани понятия с доста неясни контури: програма, система, взаимодействие, компетентност. Специален акцент е поставен върху педагогическата компетентност, разглеждайки я „като ясно и точно диференциране на професионални характеристики в образователната и в педагогическата сфера като обобщение на права, задължения, качества, задължения, качества,

способности”. Успоредно с уточняването на тяхната терминологична чистота проф.Ангелов формира в третата глава на дисертационния труд своеобразно средоточие на най-значимите проблеми, които трябва да се отчитат в педагогическата практика: йерархично структурираната целева система на предучилищното възпитание; в детската градина, респективно в началната училищна възраст да се осигуряват условия за разгръщане на специфичните детски дейности и общуване, обогатяващи съвместния живот и личността на децата и учителя като субекти; детската градина да се обърне/върне към своята възпитателна същност с повишено внимание преди всичко към общочовешките ценности и индивидуалните потребности на децата; да се има предвид сложността и многообразието на педагогическите реалности и перспективи и органическата им връзка със социалните механизми, които отварят пространството за откриване на нови педагогически ресурси. В тази връзка се поставя въпросът за педагогическата компетентност на учителите в отделните образователни степени.Оттук и настойчивото послание на проф.Ангелов към учителите в детската градина: да се уважава самоценността на предучилищното детство, у децата да се развиват потребности и способности, механизми на интелекта и поведението, които имат определящо значение за тяхното формиране като личности; да не се пренебрегва корелацията между потребностите на обществото и възрастовите особености на децата, фиксирането на онези социални механизми, които се превръщат в условие за проява на познавателна и, главно, на социална активност.

Научни и научноприложни приноси на дисертационния труд

В пълно съгласие с изведените от проф.Ангелов приноси, бих подчертала:

- **Първо**, изследването и резултатите от него като надежден теоретичен материал компенсират в голяма степен дефицити по работната тема в социално-педагогическата и академичната практика у нас;

- **Второ**, предучилищното образование е представено като значим интердисциплинарен и интегративен процес и трябва да се приеме като основа/ориентири за усъвършенстване на академичната подготовка на специалистите; изследването дава достатъчно информация, за да се изведат и специфичните параметри за квалификация на педагогическите кадри.

- **Трето**, като жанр дисертационният труд обогатява науката в четири посоки: философия на образованието, предучилищна педагогика, сравнителна педагогика, история на българското предучилищно образование.

Автореферат и публикации

Авторефератът напълно съответства на структурата и съдържанието на дисертацията, обективно представя основните му конструкции.

По темата на дисертацията са депозирани публикации (4 монографии, 5 учебника – самостоятелни и в съавторство, 11 студии, 30 статии), в които логически имплицитно се коментират и популяризират различни ракурси на работния проблем. Представените публикации са актуални по тематика, налице е професионален усет за недостатъчно изследвани и нерешени проблеми в теорията и педагогическата практика.

Препоръки:

Като имам предвид качеството на дисертационния труд и дефицитите от подобен тип изследвания бих препоръчала обработването му в различен формат учебни помагала, ръководства за семинарни и практически упражнения и др.

Заключение

Аргументите ми за положителна оценка са следните:

1. Дисертационният труд отговаря изцяло на изискванията за този академичен жанр като актуалност, значимост на работната проблематика, структура, обем.

2. Като цялост изследването е реализирано с изследователска отговорност, с изследователска дисциплина и култура.

3. Дисертационният труд е дело на автора и е разработен в съответствие с нормите на академичната етика. Налице е силна лична професионална ангажираност към изследваната проблематика, задълбочено разбиране на историята и актуалното състояние на проблема, високо равнище на умения за теоретичен анализ и умения за точна кореспонденция с проблемите на педагогическата и академичната практика, които авторът отлично познава.

Горепосочените достойнства на дисертационния труд и качествата на **проф. д-р Божидар Михайлов Ангелов** като университетски учен са основанията ми да предложа на научното жури да му бъде присъдена научната степен **“Доктор“** в Област на висшето образование 1. Педагогически науки, Професионално направление 1.2. Педагогика (Предучилищна педагогика); Научна специалност: Теория на възпитанието и дидактика.

18.02.2019 г.
София

Член на научното жури:.....
/доц.д-р Стефка Динчийска/